

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ และเป็นภาคเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง นอกจากการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแล้ว การเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในประเทศ ยังสามารถกักเงินไหลออกของเงินตราไปต่างประเทศ ทั้งยังสร้างจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไปของคนในชาติได้อีกหนึ่งด้วย ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศได้ให้ความสนใจในการส่งเสริมให้ประชาชนเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของตนเองมากยิ่งขึ้น

ทางการมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ส่งผลให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวมาก ในปีพ.ศ. 2530 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาจำนวนประมาณ 3.50 ล้านคน สร้างรายได้ให้แก่ประเทศประมาณ 5 หมื่นล้านบาท และเมื่อสิ้นสุดแผนฯ ฉบับที่ 6 คือในปีพ.ศ.2534 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาประมาณ 5 ล้านคน และสร้างรายได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1 แสนล้านบาท (TDRI: โครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยพ.ศ.2536)

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) การท่องเที่ยวยังคงเป็นสาขาเศรษฐกิจอันดับที่ 1 ในการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้กับประเทศ แม้ว่าในช่วงพฤษภาคมปีพ.ศ. 2535 จะมีข่าวสารคามไม่สงบของประเทศไทยเผยแพร่ไปทั่วโลกก็ตาม ในปีพ.ศ.2535 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาประมาณ 5.14 ล้านคน สร้างรายได้เป็นเงิน 1.2 แสนล้านบาท และเมื่อสิ้นสุดแผนฯ ฉบับที่ 7 ในปีพ.ศ. 2539 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาประมาณ 7.19 ล้านคน สร้างรายได้เป็นเงิน 2.2 แสนล้านบาท ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานทั้งแรงงานทางตรง และแรงงานทางอ้อมจำนวนมากถึง 1,362,440 คน

จากวิกฤติการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทยที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ.2540 ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจของประเทศไทย ส่งผลให้รัฐบาลต้องประกาศลดค่าเงินบาทเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากคงที่เป็นแบบลอยตัว ภายใต้การจัดการ ธุรกิจท่องเที่ยวยังคงมีบทบาทสำคัญในการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศไทย โดยในปีพ.ศ. 2540 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามามายังประเทศไทยทั้งสิ้น 7.29 ล้านคน สร้างรายได้ประมาณ 234,876.7 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 38.2

ในช่วงปีพ.ศ. 2541-2542 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบให้ประเทศไทยเป็นปีท่องเที่ยวไทยพ.ศ. 2541-2542 (Amazing Thailand 1998-1999) เพื่อรณรงค์ให้มีการเดินทางมาเยือนประเทศไทยอีกครั้ง หลังจากที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้วในการจัดงาน Visit Thailand Year ปีพ.ศ.2530 กอปรกับในช่วงปีพ.ศ. 2541-2542 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 ในปีพ.ศ. 2541 และวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 6 รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปีพ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและใช้เป็นปัจจัยเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวทั่วทุกภูมิภาคเพิ่มขึ้น ทำให้ภาวะการท่องเที่ยวในปีพ.ศ. 2542 ขยายตัวต่อเนื่องจากปีพ.ศ.2541

ในปีพ.ศ.2542-2543 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปีพ.ศ.2544 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีแนวโน้มชะลอตัว คือเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 5.8 เทียบกับที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.7 ในปีพ.ศ.2543 ส่วนหนึ่งเนื่องจากการก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกาในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปีพ.ศ. 2544 ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชะลอการเดินทาง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากญี่ปุ่น ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา โดยโครงสร้างของนักท่องเที่ยวในปีพ.ศ. 2544 ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ร้อยละ 57 รองลงมาคือยุโรป ร้อยละ 25 และอเมริกา ร้อยละ 7

ในส่วนภาคเหนือตอนบนในช่วงปีพ.ศ.2533-2535 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาในภาคเหนือตอนบนประมาณปีละ 4,080,355 คน มีอัตราการเพิ่มของนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 3,198,656 คน (ร้อยละ 78) และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 881,699 คน (ร้อยละ 22) ต่อมานักท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบนได้เพิ่มขึ้นเป็น 6,121,062 คน และมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 4,895,200 คน (ร้อยละ 80) และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 1,225,862 คน (ร้อยละ 20) จะเห็นว่าในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533 เป็นต้นมา จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้า

มาในภาคเหนือตอนบนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในอัตราร้อยละ 8-10 ต่อปี ในปีพ.ศ. 2544 จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามามากที่สุดคือจังหวัดเชียงใหม่ (3,452,878 คน) รองลงมาได้แก่ จังหวัดเชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอน และน่านตามลำดับ

จังหวัดเชียงใหม่มีที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและบริการของภาคเหนือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่ส่งผลต่อการขยายตัวทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปีพ.ศ.2530-2540) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้โดยเฉลี่ยให้แก่จังหวัดเชียงใหม่ปีละกว่า 20,000 ล้านบาท และรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นประมาณร้อยละ 28 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงใหม่ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปีพ.ศ.2530-2540)

จังหวัดเชียงใหม่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญตั้งแต่ปีพ.ศ. 2511 เนื่องจากเป็นเมืองที่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับการท่องเที่ยว มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภท อาทิแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมและศิลปหัตถกรรม นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่มีความพร้อมในสิ่งบริการอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิ การคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณูปโภคการจัดการที่ดี รวมทั้ง ธุรกิจที่พักซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตของภาคการท่องเที่ยว จำนวนโรงแรมและเกสต์เฮ้าส์ หรือธุรกิจที่พักในจังหวัดเชียงใหม่มีสัดส่วนร้อยละ 50 ของธุรกิจที่พักทั้งภาคเหนือ และปริมาณห้องพักรวมมีสัดส่วนร้อยละ 50 มากเป็นอันดับ 1 ในภาคเหนือ นอกจากนี้รูปแบบการให้บริการและมาตรฐานการให้บริการของโรงแรมขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีมาตรฐานการให้บริการที่เป็นสากลภายใต้มาตรฐานของเครือข่ายที่เป็นที่ยอมรับ เช่น กลุ่มฮอลิเดย์ กลุ่มไฮแอทอินเตอร์เนชั่นแนล กลุ่มโลตัส กลุ่มเวสต์อิน เทอร์เนชั่นแนล และกลุ่มโนโวเทล เป็นต้น และโรงแรมขนาดใหญ่ดังกล่าวยังมีบริการและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้เข้าพัก เช่น ภัตตาคาร ห้องประชุมสัมมนา ห้องออกกำลังกาย และสระว่ายน้ำ เป็นต้น

ในปีพ.ศ. 2541 ภาวะการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ยังสามารถขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2541 มีมูลค่า 22,742 ล้านบาท ขยายตัวจากปีก่อนร้อยละ 8.1 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ กองวิจัยและสถิติ) ขณะที่ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ ปีพ.ศ. 2541 จากผลิตภัณฑ์มวลรวมอยู่ในเกณฑ์หดตัวร้อยละ 0.8 เหลือ 82,294 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และในปีพ.ศ. 2544 จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวน 3.2 ล้านคน สร้างรายได้ถึง

37,240 ล้านบาท เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 16,672 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 20,567 ล้านบาท มีโครงสร้างของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 53 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และร้อยละ 47 เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ฉะนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่โดยเฉพาะผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่การเปลี่ยนแปลงของรายได้ของนักท่องเที่ยว และการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เมื่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไป

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1.2.1 เพื่อทราบถึงตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

เพื่อนำผลสรุปของการศึกษาตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแนวทางในการวางแผนตลาดการท่องเที่ยว และวางนโยบายในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ จะทำศึกษาทางด้านอุปทานของการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ และอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูลของจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนแนกตามประเทศ ที่ใช้เป็นตัวแปรตามในแบบจำลองในการศึกษารั้งนี้ จึงจะศึกษาเฉพาะนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนในสถานที่พักประเภทโรงแรมหรือเกสต์เฮาส์ ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 70 ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวแทนในการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งนักท่องเที่ยวเป็น 2 กลุ่มได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

โดยในการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนั้น ศึกษาเฉพาะ 5 กลุ่มตลาดหลักในปีพ.ศ. 2544 ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ โดยศึกษาว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจใดที่มีผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดปัจจัยทั้งหมดไว้ 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยทางด้านรายได้ และปัจจัยทางด้านราคา ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2536 ถึง พ.ศ.2544

1.5 นิยามศัพท์

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เยี่ยมชมเยือนที่ค้างคืน หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ โดยวัตถุประสงค์ต่างๆที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือศึกษาอยู่ที่จังหวัดนั้น ทั้งนี้ต้องพักค้างคืนอย่างน้อยละ 1 คืน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

โรงแรม หมายถึง ที่พักแรมที่สร้างขึ้นเฉพาะและแบ่งเป็นห้องพัก มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักเดินทาง และเก็บค่าเช่าเป็นรายห้อง

เกสต์เฮาส์ หมายถึง บ้านที่ดัดแปลงหรือสร้างขึ้นและแบ่งห้องเป็นที่พักแรม โดยเก็บค่าเช่า

บังกะโล หมายถึง ที่พักแรมที่กลุ่มบุคคลหรือสถาบันจัดไว้ให้นักท่องเที่ยว โดยเก็บค่าเช่า

รีสอร์ท หมายถึง ที่พักมีลักษณะห้องพักเป็นหลังๆ มีบริเวณแวดล้อมด้วยธรรมชาติ
บ้านรับรอง หมายถึง ที่พักหน่วยราชการ บริษัท หรือเอกชนจัดไว้เพื่อใช้รับรองหรือพักผ่อนโดยไม่เก็บค่าเช่า

บ้านญาติหรือบ้านเพื่อน หมายถึง บ้านญาติมิตรของนักท่องเที่ยวที่จัดให้เป็นที่พักแรม โดยไม่เก็บค่าเช่า

รถโดยสารประจำทาง หมายถึง รถที่ใช้ขนส่งผู้โดยสารตามเส้นทางที่กำหนด ค่าบริการเป็นรายบุคคล และมีที่นั่งเกินกว่า 7 คนขึ้นไป ทั้งที่มีเครื่องปรับอากาศและไม่มีเครื่องปรับอากาศ

รถบริการนำเที่ยว หมายถึง รถที่ใช้บริการท่องเที่ยว ซึ่งจัดกำหนดการไว้ล่วงหน้า มีการเก็บค่าบริการเป็นรายบุคคลในลักษณะเหมาจ่าย และมีที่นั่งเกินกว่า 7 คนขึ้นไป

รถยนต์ส่วนบุคคล หมายถึง รถยนต์ส่วนตัวของนักเดินทาง หรือรถยนต์ของหน่วยราชการ หรือเอกชน ที่นักเดินทางใช้โดยไม่คิดค่าบริการ มีขนาดและลักษณะใดก็ได้

ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย หมายถึง ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวคนหนึ่งๆ ใช้ท่องเที่ยว ณ สถานที่หนึ่งในการเดินทางแต่ละครั้ง โดยนับเป็นวันที่ค้างคืน

ห้องพักที่ขายได้ หมายถึง จำนวนห้องของที่พักแรมที่มีผู้เข้าพักในช่วงหนึ่ง

อัตราการเข้าพัก หมายถึง อัตราร้อยละของจำนวนคืนพักต่อผลคูณของห้องพัก กับจำนวนวันในระยะเวลาหนึ่ง โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

อัตราการเข้าพัก 1 ปี = $(\text{จำนวนคืนพักตลอดปี} \times 100) / (365 \times \text{จำนวนห้องพักทั้งหมด})$

อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ หมายถึง อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 แห่ง ที่ประกาศโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved